

незадовољни, онда ћемо радити онако, како по нашем схваћању треба радити. Ја сам за то, да сви будемо задовољни, зато да и Хрвати у Хрватској буду задовољни, и зато сам да и данас чинимо врло много ради њихова задовољења; али у исто време хоћу, да останем доследан своме раду. А докле стојимо овако: једни задовољни а други незадовољни, нећу да радим ништа што би било противно идејама, којима смо се руководили кад смо доносили одредбе Устава о склопу државе. Па како је тим идејама противно предложено појачање једне историјске покрајине и противно систему самоуправних области, нисам зато, да ми данас то још боље утврђујемо. Нека једно фактичко стање стоји, али да га ми ауторитетом Законодавног Одбора сакциониремо — томе сам противан. (Гласови: Да се то питање одложи.)

Председник **Миша Трифуновић**: Пристаје ли Законодавни Одбор, да се то питање одложи? (Пристаје.)

Дакле питање свршено је за 11. и 12. тач., да се одлажу. Са овим смо свршили претрес извештаја

IV. Секције, и претрес извештаја III. Секције. Остало је од данашњег дневног реда 1. тачка: предлог закона о уређењу Централне Управе и избор секретара. То нисмо свршили. Извештај другог Одсека ми је приказан за идућу седницу.

За идућу седницу предлажем овај дневни ред: 1. избор секретара, 2. предлог закона о Централној Управи и 3. извештај другог Одсека. (Прима се.) Сад, што се тиче дана када ћу заказати седницу, Ви видите да сам у немогућности, да кажем тачно дан, јер због оваквих догађаја Влада је заузета у Министарским седницама. Дозволите ми, да се са Владом видим и кад Министри немају седнице, пре или после подне, да уграбим прилику да закажем седницу.

Др. **Јован Радонић**: Молим, да будемо обавештени на два дана раније.

Председник **Миша Трифуновић**: Тешкоћа је у томе, што Влада не може на два дана раније да каже кад ће бити седнице.

Закључујем данашњу седницу, а идућу седницу закажаћу писменим путем.

(Седница је закључена у 12¼ часова.)

III. СЕДНИЦА

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ

СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

држана 2. новембра 1921. године у Београду.

Председавао Председник **Миша Трифуновић**.
Секретар др. **Славко Шећеров**.

Присутна господа Министри: др. Славко Милетић, Марко Трифковић, Светозар Прибићевић, др. Мехмед Спахо, др. Вјекослав Куковић и Иван Пуцељ.

(Почетак у 4 часа 15 минута по подне.)

Председник **Миша Трифуновић**: Отварам III. редовни састанак. Изволите чути записник II. састанка.

Секретар др. **Славко Шећеров** чита протокол прошлог другог редовног састанка.

Председник **Миша Трифуновић**: Има ли примедбе на овај протокол?

Министар за Конституанту **Марко Трифковић**: Ја бих имао две примедбе. Ја бих предложио, да се у записник уведе и да се каже разлог, зашто министри нису били присутни седници Законодавног Одбора. Ја бих молио, да се стави, да је томе био повод министарска седница поводом Карловог упада у Мађарску.

Друга примедба би била ова: Ја мислим, да би врло добро било, да се поједини предмети из ресора појединих Министара решавају у договору са дотичним Министром. Ја нисам знао ни први ни други пут, да се овај предмет ставља на дневни ред. Ја бих био могао седницу, коју сам имао заказати за друго време тако, да ако би седница Законодавног Одбора била пре подне, ја бих седницу имао после подне и обратно.

Председник **Миша Трифуновић**: Ми смо о томе разговарали. Ми извесимо телефоном увек Министарства, а секретари то обично узму на знање, као и овог пута. Али више пута и врло често не можемо да нађемо господу Министре. Ми ћемо узети на себе то, да дотичном Министру јавимо као што смо то и јуче учинили. С тим је у опште мало незгодно, јер сте на пример ових дана имали седницу. Ми можемо заказати седницу Законодавног Одбора, али ја се је бојим заказати ради одговора, да господа Министри не могу доћи на седницу и онда бих морао поновно одгодити седницу: Ја бих се у опште морао као Председник увек наћи са Председником Владе на један или два дана пре седнице, па да се споразумемо, али господина Председника Владе, је врло тешко наћи и до њега доћи. Ми ћемо се од сада споразумевати са Владом. Али ћемо седнице држати ређе.

Јован Ђоновић: Ако се може удесити, да се седнице Законодавног Одбора држе што чешће, онда је добро. Али ако би се седнице држале ретко, било би то незгодно, јер ми нисмо свршили ни пет део послова, које смо имали да свршимо.

Председник **Миша Трифуновић**: Концем овога месеца је рок. Остаће несвршене многе ствари. (Глас: Рок је до 28. децембра.) Јест, до 28. децембра. (**Петар Марковић**: Гледаћемо, да тај рок продужимо.) Не може се тај рок продужити, јер је то уставна ствар.

Изволите чути даље пре дневног реда.

Секретар др. **Славко Шећеров** (чита):

1. Молбе:

а) Удружење дрварских трговаца тражи, да се укине суд за сузбијање скупоће, број 311 (упућено III. Одсеку);

б) Савез фабрика и рафинерија шпиритуса подноси представку за измену трошаринског правилника, број 340 и за повишење увозне царине на пресовани квасац, број 341 (упућено I. Одсеку);

в) Удружење земунских занатлија моли, да се спровођење уредбе о порезу на пословни промет одгоди и сазове Привредни Савет, број 344 (упућено I. Одсеку);

г) Савез помоћних чиновника и дневничара за Босну и Херцеговину тражи, да се дневничари преведу на динарске плате по тачки б) чл. 1. Уредба од 28. априла т. г., Др. Бр. 60.000.

2. Достављене концесије Одбору у ревизију:

а) Министар Пољопривреде и Вода доставља преко Председништва Скупштине у преносу два указа и услове на дате две концесије за искористивање водених снага;

б) Министар Шума и Рудника доставља преко Председништва Народне Скупштине три преноса Уговора о давању шума у експлоатацију.

3. Предлози посланика:

а) Милош Московљевић подноси предлог за дојуну уредбе о добровољцима (упућено III. Одсеку), број 338;

б) Др. Грегор Жерјав предлаже Одбору, да се врате Министарству Грађевина решења Министарског Савета о одобреном кредиту за обнову Београда и о трошку истога, пошто немају законског значаја, списка Уредаба Министарства Грађевина, број 4 и 5.

Председник **Миша Трифуновић**: Све ове молбе ће отићи надлежним одборима.

Достављају се концесије одбору у ревизију. Молим да прочитате.

Секретар др. **Славко Шећеров**: Ја сам то саопштно, само их има узети односно Одбор. (Глас: Који је то одбор?) Било је три члана, који су изабрани у тај одбор. (**Јован Ђоновић**: То је друга ствар, тај је одбор изабран да проучи један конкретни случај.)

Председник **Миша Трифуновић**: Концесије ће се доставити одбору у ревизију.

Молим да чујете предлоге господе посланика, које су поднели.

Секретар др. **Славко Шећеров**: Ја сам и то прочитао.

Председник **Миша Трифуновић**: IV. Одсек поднео је предлоге, да се упуте I. Финансијском Одсеку уредбе Министарства Спољашњих Послова, списак уредаба број 2, 5—10, јер се тичу финансија. Сад би требало донети одлуку да Законодавни Одбор прима, да се ти предлози IV. Секције тамо упуте. Пристаје ли одбор, да се ти предлози упуте I. Одсеку? (Пристаје.) Онда ћемо их упутити I. Одсеку.

И V. Одсек поднео је писмени извештај број 2 о прегледу уредаба Министарства Пољопривреде и Вода.

Исто тако и I. Одсек поднео је извештај број 3. о прегледу уредаба Министарства Трговине. То ће доћи доцније.

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном реду је као прва тачка избор секретара. Молим господо, да се споразуму о избору. Пре смо тај

избор одложили, да би се споразумели кога ћемо да изберемо. (Гласови: Да бирамо Љубу Поповића!)

Др. **Љуба Поповић**: Ја сам заменик, а пре смо решили да заменика не можемо бирати. Стога ја не могу да се примим избора.

Јован Ђоновић: Законодавни је Одбор на мој предлог решио, да изберемо још једнога секретара, који треба да буде правник, како се не би дешавало, да многе ствари изиђу из одбора без правилне и законске форме.

Др. **Светислав Поповић**: Зашто да не узмемо заменика?

Др. **Љуба Поповић**: Одбор је решио, да бирамо другог секретара, а не заменика. (Гласови: Да се избере Љуба Поповић за секретара!)

Председник **Миша Трифуновић**: Примате ли се дакле господине Поповићу, кад видите оваку једнодушну жељу да ви будете секретар?

Др. **Љуба Поповић**: Онда се примам.

Председник **Миша Трифуновић**: Према ове, за другог секретара једногласно је изабран господин Љуба Поповић.

Сад прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес нацрта закона о Централној управи. Има реч господин Министар за Конституанту.

Министар за: изједначавање закона **Марко Трифковић**: Ја сам у Одсеку Законодавног Одбора изложио зашто је Влада предложила Законодавном Одбору, да се број Министарства смањи. Ја не мислим опширно излагати, али ипак да додирнем главни момент а то је смањење чиновничкога кадра. Моје је уверење озбиљно, да чиновника има више но што је у истину потребно. Тај већи број чиновника оптерећује државни буџет. То је једно.

Друго, смањивање чиновника даће могућности, да се изврши одбир између свих чиновника, да се задрже спремији и искуснији, те тако даће се могућности да се тим искуснијим и спремијим чиновницима плате повећају, јер сви знамо, да су те плате чиновничке по садашњем закону недовољне.

То сам мишљење заступао у Одсеку Законодавног Одбора. Заступао сам за то што смо Министарство Пошта и Телеграфа укинули и доделили Министарству Саобраћаја. И ако сам у Законодавном Одбору наишао на прилично одобравање, ипак Одсек Законодавног Одбора донео је одлуку, да се број Министарстава повећа не више него само за једно Министарство. У томе Одсеку Законодавног Одбора установили су засебно Министарство за Социјалну Политику. Ми смо напустили или узели, да се Министарство за Социјалну Политику и Министарство Народног Здравља може спојити да буде једно Министарство, као што смо Министарство Саобраћаја и Министарство Пошта и Телеграфа спојили заједно да прави једно Министарство. У Одсеку су нашли поново, да треба да остану засебно Министарство за Социјалну Политику, као засебно Министарство. Ми остајемо при ранијем мишљењу. Ако пак Одбор паде, да треба да буде број Министарстава 13, то је његова ствар. Толико сам имао да кажем.

Председник **Миша Трифуновић**: Има реч господин др. Лаза Марковић.

Др. **Лаза Марковић**: Ја морам у почетку говора изјавити у чисто лично име, да остајем при разлозима, које сам навео кад се дискутовало о

томе, да ли Законодавни Одбор има права да непосредно прима законске предлоге мимо Народне Скупштине и о тим предлозима решава по једном скраћеном поступку. Ја сам том приликом изнео по моме схватању значајне разлоге, који би, да су били примљени, сачували Законодавни Одбор, да не дође једнога дана у контрадикцију са Народном Скупштином. Ја сам казао, да питање, да ли један законски предлог треба да иде по краћем поступку или по нормалном поступку, да за то питање није надлежна ни Влада, ни Законодавни Одбор, јер Законодавни Одбор је само један орган Скупштине, него је надлежна искључиво Народна Скупштина. Ја сам тврдио по мом дубоком уверењу сасвим правилно, да и овај законски предлог треба поднети Народној Скупштини пошто га је Влада тако и поднела, јер указ је тако гласно, и да је тај законски предлог требало прочитати у Народној Скупштини и раздати га народним посланицима. А Народна Скупштина имала је да одлучи, да ли ће се он поверити једном посебном одбору, који ће га испитати или ће га упутити Законодавном Одбору по краћем поступку.

Моје мишљење није било примљено; а ја сам био одсутан, кад се гласало о томе и Законодавни Одбор узео је у поступак овај законски предлог и ако од Народне Скупштине нема никаквога овлашћења, да и овакве законске предлоге по краћем поступку може решавати. Нама се, господо, може десити, да у седници Народне Скупштине устане један народни посланик и изјави, да овај предмет није такве природе, за који вреди краћи поступак и да каже, да треба да се он расправи редовним путем. И може се десити да Скупштина стане на то гледиште и цео наш рад био би безпредметан. Али Одбор је то тако решио и ја ту одлуку морам да примим и ја се од те одлуке ограђујем и прелазим на претресање самога питања.

У томе погледу ја желим, да се задржим за сада искључиво на уводној речи господина Министра за Уставотворну Скупштину и Изједначење Закона, односно на питању о Министарству за Социјалну Политику. Мени, је врло жао, што господин Министар за Социјалну Политику није овде — ја га не видим — јер врло је незгодно да ми решавамо о једном министарству, да ли ће остати или не, а надлежни Министар није ту, и то је у толико незгодније, што ја не бих желео, да оне замерке, које буду упућене Министарству за Социјалну Политику, не бих желео, да буду тумачене као да се те замерке тичу господина Министра Куковца, према коме ја гајим осећање поштовања и уважања. Али, ако господин Министар за Уставотворну Скупштину сматра, да у овоме питању може да прими дискусију за целу Владу односно за Министарство Социјалне Политике, а изгледа из његове изјаве да може да прими, јер каже, да Влада не прави питање од тога и да Одбор може да усвоји било да се здружи или не здружи Министарство за Социјалну Политику, онда ћу ја о томе питању да говорим.

Ја морам да доцним изјаву господина Министра за Конституанту у томе смислу, да није главно спојити два Министарства у једно па да се постигне уштеда у чиновништву. Тиме се само постигава уштеда у личности Министра и ако хоћете шефа његовога кабинета. Ако ми желимо

у истини да изведемо такву једну реформу, ми морамо, господо, да дохватимо мало дубље и да захватимо мало јаче. Ја сам имао част бити у једној комисији, која је припремала овај законски пројекат и кад је било речи и кад се тиче броја министарства, било је уверење, да је Министарство за Социјалну Политику као такво непотребно, јер је оно покупило из разних Министарстава поједине послове, који по својој природи више припадају тим Министарствима, а неке послове Министарство је само себи створило. И сада ако хоћемо да решимо, а ја мислим, да смем у име клуба радикалне странке да кажем, да и наш клуб у том погледу тако сматра и да ја изражавам његово мишљење, да наш клуб сматра, да је то Министарство за Социјалну Политику потпуно непотребно. Али констатовањем његове непотребности не ћемо добити у практичном погледу ништа, ако не извршимо потребне мере за правилну ликвидацију. Наша одлука ће добити стварног израза у томе, ако учинимо, да извесна одељења тога Министарства, која припадају Министарству Трговине, дамо њему, као што је питање о заштити раденика и у опште питања о положају радничке класе; да друго једно питање, рецимо о инвалидима, дамо оном Министарству, које се стварно о њима стара, један део да дамо Министарству Финансија, а други део у колико се тиче редукције инвалида и спреме за рад, дамо Министарству Народнога Здравља, а трећи одељак сасвим да укинемо као што је одељење државно за заштиту деце, јер нигде у свету не брине се држава на овај начин о заштити деце. О деци се старају родитељи, а у недостатку родитеља општине и самоуправни тела. Међутим, ми смо створили један чиновнички апарат, који је толико гломазан, а који ништа не ради, а страшно много кошта, а међутим нико се не стара о деци. Ја ћу овде само да поменем округ, који имам част представљати. У Херцеговини има хиљаде и хиљаде деце, о којима се нико не брине, ма да тамо постоје и организација окружна за заштиту деце, постоји организација и срека а постоји чак и обласно одељење за заштиту деце, па ипак поред свих тих организација и великог броја чиновника нико се о деци не стара. Према томе ја бих предложио, да се Министарство Социјалне Политике просто напросто укине, а да његова одељења у споразуму са надлежним Министрима расподелимо и то она одељења, која су безусловно потребна, задржимо; а друга, која не морају да се држе у интересу државном, укинемо, јер она само стају државу милијоне и милијоне, а никакве користи држава од њих нема. То је, господо, мој предлог, и ја лично не бих смео без одобрења клуба да гласам за одржање Министарства Социјалне Политике, ако одбор не би овај мој предлог усвојио. Ја бих у томе смислу молио одбор, да ову ствар одложи, па да наш клуб, који је на окупу, претходно донесе одлуку тако, да бисмо ми могли и смели примити одговорност да се овака одлука донесе, јер, као што знате по кратком поступку у Скупштини не би се овај предлог могао да измени, пошто Скупштина има само да гласа и да каже »за« или »против«. Како је у овом случају у питању цео закон, Скупштина не би смела због једног портфеља да гласа против и тако би примили може бити нешто што у ствари Скупштина неће.

Друго питање, које имам да изнесем, то је ово. Ми у овом законском пројекту предвиђамо

12—13 Министарстава и предвиђамо, да ће уређење тих Министарстава бити накнадно утврђено, а имамо међутим већ пред Законодавним Одбором један велики део уредаба, које говоре о уређењима појединих Министарстава. Ја се, господо, бојим, да те уредбе, које предвиђају гомиле и гомиле непотребних чиновника и директора и поддиректора и помоћнике директора и шефове Одсека и инспекторе и подинспекторе, једном речи једну масу чиновника, бојим се, кажем, да те уредбе не прођу овлаш и да ми не изведемо ону главну организацију Министарстава, ону реформу, ону штедњу, која је у интересу посла. Ако нам се, господо, каже, да један директор одељења не може да ради сам, него да му треба и помоћник директора, ми ћемо томе директору да кажемо: оставите државну службу, а ми ћемо наћи кандидата, који ће моћи то сам да ради. Ја не знам, на који начин други може то да се сиречи, али ја сматрам, да се ми доношењем овога закона треба да чувамо, да не бисмо прејудиицирали питање о организацији Министарстава и ја скрећући вам пажњу на то, радовао бих се, ако би ко од господе у томе погледу изнео нешто практичније и корисније, јер од тога питања зависи у многом, да ли ћемо ми збиља оваквом једном реформом имати успеха.

То је, што сам имао да кажем поводом овог предлога, који иначе у целини са наведеним оградама примам и за који ћу гласати, ако се онај први мој предлог прими и ако се, као што рекох, учини једна резерва у згодној форми у погледу тих уредаба, а та резерва најбоље би могла доћи код прелазних наређења, или бар да се о њој води рачуна при решавању оних других уредаба.

Милорад Вујичић: Ја сам мислио да говорим о овој истој ствари, о којој је говорио господин Марковић, али после његовог веома лепог и неспршног говора, са којим се ја потпуно слажем, ја немам шта да говорим, него ћу само изјавити, да се с њиме потпуно слажем. И ја мислим, да Министарство за Социјалну политику треба расподелити тамо, где је оно пре и било и то Министарство апсолутно не треба да остане. Ја мислим сем тога, да треба укинути и Министарство Трговине и додати га Министарству Пољопривреде или Министарству Шума. На тај начин имали бисмо свега десет Министарстава. Кад ми овде усвојимо помоћнике Министарске односно државне секретаре, који стоје на челу појединих грана државне управе, онда тиме нећемо ништа учинити што ћемо сада Министарства укинути. Јер у погледу финансијском ћемо добити, а у погледу службе ништа нећемо изгубити, јер на челу трговине и на челу индустрије стајаће по један помоћник Министров и моћи ће отпављати ту администрацију. Дакле, ја бих био за то, да се и ова Министарства сноје тако, да имамо свега десет Министарстава.

Што се тиче државних секретара и подсекретара, ја сам томе био противан, али они морају остати, јер је то предвиђено у Уставу.

Даље бих имао да кажем ово. По моме мишљењу, као што рече господин Марковић, ја се бојим да не буде много начелника, подначелника и шефова. Ја сам био Генерални директор дирекције државних добара. Тамо сам имао помоћника, шефа, два до три секретара и пет до шест писара. Радио сам на томе послу пет месеци и мени је у

ствари требало свега један секретар, два писара и три до четири практиканта. То вам је, господо, најбољи доказ, да су Министарства уређивана опако од ока. Није се водило рачуна колико треба којих положаја да буде, него су се стварали положаји за поједине људе и данас смо дотерали до тде, да имамо по 12 до 13 инспектора и у оним Министарствима, где је пре рата било свега два до три инспектора. Такав је случај по свима министарствима и законодавац треба о томе да води рачуна, кад буде доносио уредбу или закон о организацији појединих Министарстава. То сам имао да кажем.

Министар Пошта и Телеграфа др. **Славко Милетић:** Ми прескачемо с једног питања на друго. Ја бих замолио господина Председника, да идемо неким извесним редом. Господин Марковић је почео говорити о Министарству за Социјалну Политику. Ја бих молио, да се прво то питање реши, па да онда идемо даље.

Председник **Миша Трифуновић:** Сада се води генерална, начелна дебата и онда господа додирују све што се тиче целокупног пројекта.

Министар Пошта и Телеграфа др. **Славко Милетић:** Пошто је било већ говора о Министарству Социјалне Политике, ја уступајм реч господину Министру за Социјалну Политику, а доцније се јављам да говорим о питању спајања Министарства Пошта и Телеграфа са Министарством Саобраћаја.

Петар Марковић: Пошто је господин др. Марковић изнео друго једно питање, а то је: да треба претходно консултовати клубове о питању, које је он изнео, а и ми сви мислимо, да је потребно да се клубови упознају с тим питањем, јер посланици су сада тек дошли и немају појма о тој ствари, то ми усвајамо његов предлог: да пошто су сада клубови на окупу, претходно консултирамо клубове о томе питању. Стога сам ја за то, да се ова ствар одложи.

Председник **Миша Трифуновић:** Реч има господин Министар за Социјалну Политику.

Министар за Социјалну Политику др. **Вјекослав Куковец:** Господо, после слома, када се је стварала ова држава, створила су се и четири Министарства: Социјалне Политике и то: Министарство Аграрне Реворме, Министарство Народног Здравља, Министарство Исхране и Обнове Земље и једно специјално Министарство Социјалне Политике.

Ја мислим, да се то није урадило без разлога, него је било мишљење, да има толико тако званих социјалних питања, која треба државним ауторитетом и капиталом да се организују и ради тога је баш у устројству Министарства ушло, да се ова четири Министарства устроје.

Сада се укинуло Министарство Исхране и Обнове Земље. Посао, који је то Министарство имало и како га је вршило, то није моја ствар, јер нисам био Министар тога Министарства, али знам, да је остало толико невршенога посла, који је прешао према решењу Министарскога Савета на Министарство Социјалне Политике, да кратко кажем, врло много посла и то посла у коме је држава материјално интересирана и где се ради о 20 до 30 милијуна имања, које је остало ангажовано и које треба путем ликвидације да се изликвидира.

Тај је део посла остао у јавној помоћи Министарства Социјалне Политике и тиме је Министарство Социјалне Политике добило један велики нови посао. У осталом подручје Министарства Социјалне Политике је толико велико, да онај, који се није интересовао тиме, шта се тамо ради и шта још треба да се уради, не може тако лако ни да оцени тај посао.

Једно оделење, на пример статистичко, има већи апарат данас него које друго цело Министарство.

Питање, које бар за ово доба треба да још води Министарство Социјалне Политике, је питање инвалидства. И ту је апарат много већи, него се може и помислити, и ако се не види тај посао. Тамо је било инвалидских предмета из Црне Горе 80.000 несвршених. А треба да знате, да се ту ради о правима инвалида и породица палих ратника и за дуги низ година, ако се не донесе закон, бити ће то база за права тих лица, јер ће се вероватно и то питање путем инвалидскога закона решавати. Разуме се да се тај посао не може од једанпут бацити и инвалидско питање оставити у томе нареду, како је оно било још пре годину дана.

Ја вас молим, да то оставите, јер ако ништа друго, оно само инвалидско питање требало би још годину дана. Да се то питање баца неком другом Министарству, које има и свога посла много, ја не знам да ли би ми као политичари могли то пред народом оправдати и бранити, јер и овако тек некако иде, а тиме би се још више погоршавало него што је било до сада.

Поред тога остаје и радничко питање, с којим треба да се позабавимо. У свакој другој држави има неко надлежство о радницима и ја мислим, да ми то не можемо пренузити полицији и жандармерији у данашњим демократским временима. Питање заштите радника третира се баш у Женеви на једној конференци и то је тако велико и круно питање, које би само за себе могло заузимати једно надлежство као што је једно Министарство. У томе је Устав прејудицирао. Ми смо решили да ћемо о радничтву водити бригу. Господо, у првом реду, ми смо земљорадничка земља, па ипак није могуће замислити, да се неће развијати индустрија и занати и послови друге природе. И ако хоћемо водити бригу о томе да и радник буде осигуран и да га задовољимо, ја мислим, да то не би било угодно за напредак наше земље. (Др. **Лаза Марковић**: Није о томе питање.)

Из тога видите, да је то крупан предмет, да је то крупан посао суи генерис, где треба стручни људи да раде на томе. То је посао законодавства као и сваки посао. Посао једног Министарства не може привремено дати другоме Министарству, које о социјалним питањима по своме устројству не може водити довољно бригу, па био ма ко Министар те гране. Ја мислим, да је за данашње стање друштвено неизоставно, да имамо ту неко одвојено надлежство од других Министарстава, која немају ту сврху, коју има Министарство Социјалне Политике у свакој земљи. И у Румунији постоји Министарство за Социјалну Политику, а кад га ми не бисмо имали, ја мислим, да то не би било угодно.

Она друга питања, која су вас чинила индиспонираним према Министарству Социјалне Политике, која су врло незгодна као што је станбено

питање и друга питања, ја се наддам, да ћемо кроз најкраће време прећи на редовна надлежства на судове и т. д. Може се мислити тако или онако, ипак многи мисле, да је Министарство Социјалне Политике за ово прелазно време барем у великом броју случајева омогућило становање људима, који би још теже дошли до станова, да је и ту нешто позитивног рађено. Ако сте индиспониран ради тога питања, које није решено, ја мислим, да то није довољан разлог. Једну институцију, која има довољно смисла, уклинити, ја, господо, мислим, да не би било угодно да се то укине.

Што се тиче могућности, да се и Министарство Народног Здравља поред Министарства Социјалне Политике уједини у једно Министарство, ја нећу ту бити меродаван, како мислите решите, али ја мислим, да институција каква је Министарство за Социјалну Политику требало би да остане и да би се у том случају о томе могло говорити, али да се укине Министарство Социјалне Политике и да се придода другом Министарству ја, господо, мислим, да то није практично, него би било практично да се Министарству за Социјалну Политику која друга грана, која је истог карактера, придода. Али збацити то Министарство, ја мислим, да не би било угодно за напредак наше земље. То сам ја без икаквог другог интереса као Министар, који је у томе Министарству радио, сматрао за дужност да напоменем и ја сам мишљења, да не би се могло оправдати са обзиром на стање наше земље, кад би се једно Министарство, које има да води бригу о социјалним невољама у земљи, укинуло.

Председник Миша Трифуновић: Реч има господин др. Нинчић.

Др. Момчило Нинчић: Господо, молим вас само за једно претходно питање. Ми треба да решимо, да ли ће ово питање да иде пред клубове или не. (**Фехим Курбеговић**: То сам баш и ја хтео да кажем.) Зашто, господо, да сада говоримо о томе питању, кад то питање није дефинитивно у клубовима решено. Господо, ја сам хтео само оволико да кажем, да господо треба у име својих клубова да се изјасне. До сада су се господо изјаснили само у име два клуба а ми имамо још клубова.

Фехим Курбеговић: Господо, предлог о централној управи је дошао као прешан предлог и Законодавни је Одбор изабрао један ужи одбор од 9 лица, коме је упутио то питање да га претресе, а међутим кад је овај нацрт предложен Законодавном Одбору на претрес, клубова није било на скупу, а и сам предлог није био штампан у толико примерака, да су се и други чланови клубова, који нису у Законодавном Одбору, могли упутити у ово питање. У погледу решења уређења централне управе постоје разна мишљења као и у погледу уређења министарстава и њихове компетенције. Ја бих с тога предложио, да се расправа о овој ствари одгоди и да се овај законски предлог овако, како је из подсекције Законодавног Одбора предложен пленуму, врати клубовима на проучавање па да сваки клуб да своје мишљење о целом овоме предлогу.

Председник Миша Трифуновић: Као што сте видели, господо, до сада су представници трију клуба изјавили жеље, да се дебата прекине и да се претрес о овој ствари одложи, док се то питање по клубовима дефинитивно не реши.

Др. Воја Маринковић: Господо, ја не бих желео да ми стварамо једну рђаву праксу. Чим се један предлог поднесе Законодавном Одбору, он је предат и клубовима. Чланови Законодавног Одбора имају за дужност, да своје клубове обавесте о предлогу и да добију од њих мишљење како ће се у томе предлогу држати. Ја немам ништа противу тога, да се сада ова ствар враћа, али не бих волео да се ствара преседан, да се сматра да предлог није упућен клубовима, када је поднет Законодавном Одбору. Чим је поднет Законодавном Одбору један предлог, он је самим тим и упућен и клубовима. Сада може бити само ова ствар. Сваки члан Одбора Законодавног долази већ са одређеним мишљењем клуба и онда може у самом одбору да дође до несугласица. Може да дође нека нова ствар и онда је сасвим природно, да господа могу рећи, да сами не могу да реше ту ствар и замолити да се она одложи. Такав је, господо, случај и овде. И онда, господо, та ствар иде пред клубове. Ми можемо, господо, вечерас решити, да ово питање скинемо данас са дневног реда, док по њој не добијемо од клубова мишљење о њиховом држању. Али о другим стварима, господо, ми можемо радити. Ми то сада нисмо тражили зато, што смо мислили, да имамо довољно аутономија за то да решимо. Али зато не треба цео предлог да враћамо у клубове, јер се ја бојим, да не изгубимо много времена, јер ће се тако само рад морати одужити. Клубови може бити неће моћи да претресају, јер у њима нема оне дисциплине а ни пословника, који постоји у Скупштини, па ће се онда то питање претресати дуже него у Скупштини. Ја бих молио, да само ову ствар вратимо у клубове а да идемо даље у претресу предлога.

Председник Миша Трифуновић: Да одговорим господину Маринковићу. Господин Маринковић има заиста права, кад би говорио са званичне стране. Влада је поднела предлог Законодавном Одбору и цела је ствар ишла својим током и дошла сада на претрес. Чланови Законодавног Одбора имају дужност да извештају своје клубове, и то заиста тако, али у овоме случају клубови нису били на окупу. По праву ми можемо радити, али ћемо практично доћи у једну незгуду. Могу Клубови доћи до једног гледишта, које би било супротно ономе, што би ми овде израдили. У осталом ја то говорим ко председник, а ви одлучите како хоћете. У толико пре одлучите, како хоћете, јер сама влада каже, да она не прави питања, него како ви нађете, можете решити. Остаје дакле тежиште на странкама, да реше, како нађу.

Министар за Изједначење Закона Марко Трифковић: Влада жели, да пројект прође како га је она предложила.

Председник Миша Трифуновић: Реч има господин др. Жарко Миладиновић.

Др. Жарко Миладиновић: Господо, господин др. Маринковић има право и може имати право, да не би требало враћати читав пројект пред клубове, те Законодавни Одбор има право да решава о њему, пошто је тај пројекат њему поднесен. Али, кад је читав законодавни Одбор с тиме сагласан, да се овај пројект врати Клубовима, ја мислим, да с тога гледишта не би био оправдан приговор господина др. Маринковића, јер и ако би била донесена оваква одлука, како предлаже господин др. Маринковић, то јест да се врати само гледе

једнога питања, опет Клубови могу узети у претрес читав пројект и донети своје одлуке и ми ћемо се онда држати тих одлука. Ја држим, да ни са формалне стране није оправдан приговор господина др. Маринковића и држим, да би могли вратити цео пројект. (**Фехим Курбеговић:** Главни је, да се одложи дискусија.)

Председник Миша Трифуновић: Господо, треба да решимо ово питање. Ја ћу да ставим на гласање. Пристаје ли Законодавни Одбор, да овај нацрт предлога одложимо за неки дан, док се Клубови не упознају и не формулирају своја мишљења? (**Недељко Дивац:** Молим за реч.) Има реч господин Дивац.

Недељко Дивац: Господо, ово се може прихватити, али треба донети једну одлуку, која не би допустила оваква питања у будуће. Јер ако се то допусти, онда знајте, да ће теже ићи тај рад. Ако би поновно дошао господин др. Лаза Марковић, па на сваком питању, о коме би се поновно спор, тражио, да се врати, онда ми не бисмо са послом дошли ни корака напред.

Господин др. Маринковић је добро изложио, чим је једна ствар упућена Законодавном Одбору, то значи, да су чланови појединих странака дужни ту ствар изнети пред своје клубове, да се о тој ствари расправља и да представници појединих странака дођу у Одбор са гледиштем појединих клубова у тој ствари. Јер ако се то буде даље проводило овако, ми ћемо једну ствар морати десет пута враћати и онда овај скраћени поступак претвориће се у један продужени поступак. Због тога слажући се са овим предлогом, да га можемо примити истовремено, тражим, да се донесе одлука, којом би за будуће онемогућили овакву једну појаву. Нека клубови благовремено буду на окупу и нека по свима питањима вентилирају своје гледиште и својим представницима у одбору даду мандат да се држе овако или онако.

Председник Миша Трифуновић: Реч има господин др. Лаза Марковић ради личног објашњења.

Др. Лаза Марковић: Ја мислим, да је господин Дивац само случајно споменуо моје име а не намерно за то, што сам ја у овом случају предложио односно изјавио, ако се Законодавни Одбор не би сложио са мојим гледиштем, да не бих, знајући расположење у моме клубу, могао гласати за предлог без одлуке клуба. Господин Дивац међутим не може имати моралне обавезе да овакве предлоге ставља. Он је члан једне мале партије; он за све предлоге гласа против и не носи одговорност ни за какав посао државини и према томе њему је сасвим лако. (Гласови: То није тачно.) Њему је према томе лако, да се у сваком питању лако определи како да да свој глас. А нама, који смо чланови једног много јачега клуба, једнога клуба у коме има чланова и представника из разних крајева, то није тако лако, јер ми морамо претходно да се споразумемо.

Председник Миша Трифуновић: Реч има господин Курбеговић.

Фехим Курбеговић: Овде се не ради о томе, да се предлог врати него се ради само о томе, да се дискусија по овоме предлогу одложи за то, што је настао неспоразум гледе појединих ствари, те су се истакла разна мишљења. Ми смо то и до сада практиковали у Законодавном Одбору, кад год би по неком питању изгрело више мишљења.

Ми смо у таквим случајевима одлагали дискусију, па тек кад смо се у клубовима споразумели и пречистили појмове, онда смо се враћали да ствар решимо. И овде се иде за истом ствари: да се постигне споразум у извесним стварима па да се онда ствар дефинитивно реши.

Др. Анте Дулибић: Ја морам са неколико речи да приговорим господину дру. Лазе Марковићу, који се изјаснио, да се нас опозиције не тиче како ће једна законска основа испасти. То, господо, није тачно. Ми се, господо, толико занимамо за законске основе и ми смо свесни, да за цео овај рад носимо исто толику одговорност, као и група господина Лазе Марковића.

Али пре но што бих се пријавио за реч хоћу да упозорим господина Председника, да се овде ради о два питања. Овде има један предлог, који иде за тим, да се одложи претрес о целокупној овој законској основи, а други је предлог у томе, да се одложи само што се тиче првога члана. Ја се слажем са предлогом господина Марковића, да нема потребе да се прекида претрес по целој законској основи, него да се прекине и одложи претрес по предлогу господина Марковића само што се тиче првога члана, а да наставимо дискусију гледе других чланова, јер то можемо потпуно учинити и без везе са првим чланом.

Председник Миша Трифуновић: Реч има господин Дивац.

Недељко Дивац. Ја нисам личан. У колико господин Лаза Марковић каже, да је Дивцу лако кад говори како хоће, јер припада опозицији, а опозиција не носи одговорност за ове послове. Затим да опозиција може да ради што хоће и како хоће. (Др. Лаза Марковић: Нисам тако рекао, ево вам белешке.) И ја мислим, да ће бити стенографа.

Ја мислим, господо, да опозиција не може да ради шта хоће и како хоће и не треба, и не може да ради како хоће. Мислим, да се ни мени, ни групи којој ја припадам, не може предбацити, да се нисмо више прилагођавали општој ситуацији, која је владала код нас у Скупштини и то више него што је то можда било у интересу наше странке. У толико мени непријатније пада, кад господин Марковић чини овакве примедбе. Ми можда имамо извесне погледе на извесне ствари, које се могу јако разликовати од погледа господина Марковића, али и ми исто такву тежину и можда тежу одговорност носимо као што носе и владине странке. Према томе не можемо ни ми да радимо шта хоћемо и како хоћемо и није нам стало до тога, да се овде ради што горе, јер свако зло може и нас да погоди и то можда још и теже, него је нама стало напротив да се овде што боље ради.

Ја сам ову напомену учинио из чистих побуда, као што је то могао да учини и господин Марковић.

Председник Миша Трифуновић: Кад бих ја као председник осетно тежио, да се иде за одлагањем, да се одуговлачи, ја не бих дозволио као председник, у колико ја имам власти, да се за тим иде. Али, господо, на одуговлачење нико не мисли, него се то одлаже ради споразума. Зато ћу приступити решењу и ставићу предлог на гласање.

Имамо два предлога. Имамо прво предлог господина дра. Маринковића, који мисли, да треба вратити само први члан, а затим господина Курбеговића и дра. Лазе Марковића и других, који

мисле, да треба све одложити и упутити клубовима. Ја ћу да ставим овај други општи предлог на гласање то јест да се цео нацрт одложи за који дан, тако да кажем, па да се овамо врати кад клубови формирају мишљење.

Има реч господин Јован Јовановић.

Јован Јовановић: Хтео бих да кажем две речи. Прво и ја бих хтео да се оградим од онога, што је казао господин др. Марковић ако је мислио на целу опозицију. Међутим он је рекао, да не мисли на целу опозицију него да мисли само на групу социјалиста. Добро, ја примам.

Ја мислим, да је опозицији исто тако у интересу да сви државни послови иду добро, да се добро упућују нарочито важнија питања као што је то у интересу владиних странака и да смо и ми, специјално земљорадници, то доказали у више маха.

Друго, ја мислим, кад је овај предлог о централној државној управи поднесен законодавном одбору, да је законодавни одбор одредио једну секцију, да тај закон проучи. Господин Министар за Конститутанту био је с нама у тим седницама и никако није било речи о томе, да тај закон нема одобрење од стране клубова. (Фехим Курбеговић: Нису били клубови на окупу.) То је друга ствар. Ми смо мислили, да влада има непрестано додира са клубовима и да има расположење клубова. Ја сам за то, господо, да се одмах приступи дискусији.

Председник Миша Трифуновић: Ја ћу да ставим на гласање, да се решавање одложи за неки дан. Ко је за то, да се целокупан предлог законски одложи за који дан, а ви видите разлог зашто, нека изволи седети, а ко је против овог одлагања, нека изволи устати или дићи руку. (Већина седи.) То је већина, према томе се овај предлог скида са дневног реда за који дан. (Недељко Дивац: Молим за реч у вези с тим.) Изволите.

Недељко Дивац: Акцептирајући ово да се сада не доноси никакво решење по овоме законском предлогу и да се обустави рад, док се не да могућност клубовима, да се изјасне, треба донети одлуку, да се више овакви случајеви не могу поновити.

Милорад Вујичић: Сматрам, да овај предлог господина Дивца, и ако је донекле врло уместан, не можемо примити са овога разлога, што бисмо ми дошли у сукоб са свима клубовима. Кад бисмо ми имали гаранције, да ћемо претходно имати вазда везе са свима клубовима и проучити поједине пројекте законске, онда бисмо ми могли да донесемо одлуку како предлаже господин Дивац. А ако донесемо законски предлог, који никако није био у клубовима и претходно донесемо одлуку, да га не можемо вратити, онда бисмо погрешили. Кад наступи такав случај, треба тежити да се послови што пре свршавају.

Председник Миша Трифуновић: Молим, господо, овде су чланови владе. Кад влада подноси пројекат и кад се о њему дискутује, мора се представити, да је ствар у свима клубовима пречистивена. То се мора, пречистити, иначе влада не би га ни подносила.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: Претрес извештаја другог одсека. Изволите чути, господо, извештај II. Секције Законодавног Одбора о уредбама Министарства Унутрашњих Дела, одлења за Словенију, број списка 71, 78, 79, 81, 82.

Молим, господина известиоца, да изволи читати извештај II. секције. (Чује се: Није ту.) Молим онда господина Трандафиловића, ако он није ту, онда молим једнога господина из друге секције да буде известилац.

Известилац др. **Светислав Поповић**: За наредбу Дежелне владе за Словенију од 16. децембра 1919. године број 588, »Урадни Лист« о укинућу институције службених пријавица (број 71 списка), Секција предлаже Законодавном Одбору, да се ова наредба оснажи, пошто је овом одредбом укинута једна сасвим беспотребна запрека, која је давала властима пуно посла.

Председник **Миша Трифуновић**: Прима ли се овај извештај секције што се тиче уредбе Министарства Унутрашњих Дела број 71? (Прима се.) Објављујем; да је примљен извештај II. Секције о наредби Министарства Унутрашњих Дела број 71 са предлогом, да се ова наредба оснажи.

Изволите чути даље.

Известилац др. **Светислав Поповић**: Секција је узела у разматрање Уредбу под број списка 78. Дежелне Владе у Словеначкој од 3. Новембра 1920. године број 428 »Урадни Лист« »О доприносима осигуравајућих друштава«.

Ова наредба је унифицирала законодавство, које је било прије различито у Штајерској, Крањској и Корушкој. Секција предлаже, да се прими.

Председник **Миша Трифуновић**: Прима ли се наредба под број списка 78? (Прима се.)

Објављујем, да је ова наредба под број списка 78 примљена. Изволите чути даље.

Известилац др. **Светислав Поповић** чита наредбу под број списка 79 од 11. априла 1921. године број 125 »Урадни Лист«.

Ова се уредба тиче кажњавања за демонстративне учине непријатељске држави.

После резултата плебисцита у Корушкој, ситуација је била критична и Влада је била принуђена да предузме и изрази потребне мере. Но пошто је примљен закон о заштити државе, то секција предлаже, да се ова наредба укине.

Председник **Миша Трифуновић**: Усваја ли Законодавни Одбор, да се ова наредба укине? (Усваја се.) Објављујем, да је ова наредба укинута.

Има, господо, још две уредбе.

Уредба под бројем списка 81 и Уредба под бројем списка 82.

Известилац др. **Светислав Поповић**: Секција је узела у разматрање Уредбу под бр. списка 81.

Секција предлаже, да се ова уредба узме за подлогу специјалне расправе. То је уредба, која се односи на Словенију.

Председник **Миша Трифуновић**: Прима ли Законодавни Одбор ову уредбу у начелу? (Прима.)

Објављујем, да је у начелу ова уредба примљена. Господин референт од ове уредбе узео је акта и због тога специјалну дебату морамо одложити.

Известилац др. **Светислав Поповић**: Онда молим, да се скине расправа и по уредби под број списка 82, јер се она додирује са уредбом под број 81.

Председник **Миша Трифуновић**: Господо, морамо скинути и Уредбу под бр. списка 82. Овде је исцрпљен дневни ред. Ја морам да замолим секције, да раде тачније и молим господу известиоца,

да поднесу дефинитивне извештаје, као и да замолим, да се долази редовно на седнице Законодавног Одбора, иначе друкчије неможемо радити.

Павле Анђелић: Ја бих молио, да се то каже господину Ничићу, јер прва секција, којој је он Председник, не ради.

Др. **Анте Дулибић**: Слободан сам поставити упит на Владу баи сада поводом ових Уредаба, којима се уводе правилници за изборни ред за општине. Ја бих желео, да се од стране Владе каже; зашто се за три године у Далмацији нису спровели општински избори и због тога тамо влада једно незадовољство, које је достигло свој врхунац. Ја не разумем нашу Владу, како може толерирати такво једно несносно стање ствари и желео бих један одговор по овоме питању.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: Молим Вас лепо. Разлог је у томе: прво у Босни и Херцеговини нема заокружених општина и нема општинских закона, него има само један пројекат, који је радио господин Раја Филиповић и тај пројекат требао је овде да се упуту на претрес. Само што је питање сада: да ли треба да се донесе тај закон, кад се већ гради нов о општинама, и да ли је то у складу са интенцијама Устава то јест да ли да се донесе покрајински закон? Друкчије је то кад се мења изборни ред у Словенији, то је привремена новела, а друга је ствар питање општинскога закона у Босни, где опште није било општинскога закона и зато могли бисмо причекати месец два дана, док се донесе општински закон за целу земљу.

Тако исто ствар стоји за Далмацију. У Далмацији сметња је била у томе, што Далмација није била евакуисана, Далмација је имала међународну контролу, која је престала да важи тек онда, кад је примљен Рапалски Уговор. Ви знате, да адмирал американски није признавао покрајинску управу као експонента наше Владе него као локалнога гувернера. Ви знате, да су морале бити повучене претходне одредбе аграрне реформе услед протеста американског адмирала. Услед тих разлога није се могло поступати у Далмацији онако, како се поступало у другим нашим крајевима. Сада би се могло нешто учинити, доки ће новела изборнога закона, у Хрватској и Славонији, која још није претресана и могло би се решити то питање привремено, ако се хоће у привременом стању да се имају бирати општинска заступништва у Далмацији и Босни. Ако хоћемо то да се уведе, онда треба проширити привремено општински закон, који важи у Србији, уз извесне модификације. Или се то питање може решити на други начин, да се сачека да се донесе дефинитиван закон за самоуправе, који ће доћи брзо на претрес, јер ова Влада поднела је закон о обласној самоуправи и средској самоуправи и закон о општој управи у целој држави.

Председник **Миша Трифуновић**: Ово је доста опширна дебата, ја сам већ закључно седницу. Има реч господин Љуба Јовановић.

Љуба Јовановић: Ја сам хтео само о изборима у Далмацији да кажем две-три речи. Ствар је у овоме. Ја се слажем са господином Дулибићем, да имамо један провизорниум у Далмацији; избори су вршени пре почетка рата и тамо је горе стање него што је у Србији где су такође избори вршени пре почетка рата. Али бар у Србији није

било тога што има у Далмацији, да су на чело општинских управа били људи, које је постављала политичка власт, а то је у Далмацији било у многим општинама. (Добацивање: И у Босни!) То није ло нашим државном систему, а како не можемо знати, кад ће бити донесен закон о општинама и да ли ће одмах бити донесен сам закон о општинама или само основа закона, па тек онда да се раде правилници и уредбе; то ми не можемо знати и зато бих био мишљења, да се употреби једна административна мера а то одговара земаљском уставу, да се избори у Далмацији спроведу.

Министар Унутрашњих Дела Светозар Прибићевић: Не можемо под досадашњим стањем, тајно право гласа увести ни у Хрватској, кад Устав није изравнао све покрајине у изборном праву него избори општински се врше у Хрватској и Славонији по куриалном систему, а у другим покрајинама је другачије. Ми можемо да донесемо за Далмацију једну повелу изборну, нека се уведе опште право гласа евентуално са изменама, то можемо брзо свршити.

Председник Миша Трифуновић: Ја бих, господо, само желео ово: Када је већ исприљен дневни ред требало би сада утврдити дневни ред за идућу седницу, па тек после тога а како су већ и чланови Владе овде да онда наставимо ове ствари и ова питања, које су ван дневнога реда.

Љуба Јовановић: Господо, ми смо још у Уставном Одбору уобичајили праксу, да кад се исприје дневни ред могу да се чине питања и на Председништво и на Министре. Ми другога посленика у овоме погледу немамо и онда не би ништа сметало да ми ту праксу и сада продужимо, а сада ви решите како хоћете.

Др. Лаза Марковић: Господо, из говора господина Министра Унутрашњих Дела види се, да је код овога питања било тешкоћа и да услед њих нису спроведени избори у Далмацији и Босни и Херцеговини. Али је факт ово, господо, да није тако рећи ништа ни рађено за три године у Босни, да се донесе макар једна уредба. Стигло се је да се донесу преко 700 уредаба, а није се стигло да се донесе једна уредба о увођењу народне управе у Босни и Херцеговини. Ја сам, господо, лично видео, да се збиља овако у Босни не може даље радити, а то шкоди нашем режиму, нашем систему и слободи кад тамо постоји онај исти кнез, кога је поставила Аустрија, па он још господари у селима, док народ нема ни појма шта је то општина. Ја бих молио господина Министра Унутрашњих Дела, да нађе пута и начина у споразуму са нама, да се тај посао убрза. Ја бих га умолио, да бар убрза технички посао, који се тиче заокружавања општина. Ја морам да овде скренем пажњу господину Министру и Одбору на једну ствар, коју сам запазио у Херцеговини а то је да је покрајинска управа из Сарајева тражила податке из свих котара о томе, како би се општинска управа могла створити и општине заокружити. Али је покрајинска управа учинила грешку и тражила мишљење од котарских већа, а то је, господо, управа, која нема поверење народа и она су онда дала мишљење противу жеља становништва. И тако се сада у Херцеговини буне људи зашто да морају рећи да иду преко брда, кад они хоће да буду са овим и овим селом. Ја бих молио господина Министра, да се првенствено поведе рачуна о потребама и жељама становништва и кад све општине хоће да

иду заједно онда зашто да им ми то не дамо, ако би се котарско веће изјаснило противу тога. То би, господо, требало да се изврши и за срезове. Има, господо, случајева као што је рецимо овај. Једно је село близу Љубиња и до Љубиња има два сата хода и зашто би сада људи морали да иду преко брда до Бићаћа, за шта је потребно 6 сати, само зато, што је то средско место, кад то не мора да буде и кад је иначе цео живот тога села везан са Љубињем.

Павле Анђелић: Ја хоћу да кажем само ово, да се потпуно слажем са господином Дулибићем, Јовановићем и Марковићем и налазим, да је Влада односно Министар Унутрашњих Дела крив што нису спроведени избори. Влада односно Министар Унутрашњих Дела могао је спровести изборе окружних посланика у границама Старе Краљевине Србије. Ако тамо у другим покрајинама није то могло да буде зато, што није било закона или уредбе, то је могло да се изврши у границама старе Краљевине Србије, где су већ били готови закони и општине, па се је могао извршити избор окружних посланика, које ми још немамо.

Јован Ђоновић: И ја сам хтео да учиним неколико инкриминација на владу, али кад их је већ учинио господин Марковић ја их примам. Свакојако стоји то, да владе за ову годину дана нису извршиле ништа да организују и ограниче општине и да изврше општинске изборе. Избори општински нису извршени у Босни и Далмацији, јер општине нису тамо формиране како треба. Али пошто је господин Марковић већ чинио инкриминацију ја нећу да је понављам, него примам оно што је он казао. Али овом приликом хоћу да кажем, да би се општински избори могли да изврше на бази на којој смо примили да се изврше избори у Хрватској и Славонији, а то је, да уредбу о општинским изборима за Хрватску и Славонију протегнемо и на Далмацију. Тако би се и тамо општински избори могли извршити.

Др. Анте Дулибић: Кад је реч о извршењу општинских избора за Далмацију, ја бих предложио, да се уредба о општинским изборима за Словенију протегне и на Далмацију.

Фехим Курбеговић: Кад је реч о општинским изборима ја могу овом приликом да кажем, да ми немамо општинских управа, које одговарају данашњем Уставу. Ми у сарајевској општини имамо изборни ред, који одговара нашем Уставу, али ипак поред свега тога тамо није извршен избор и тамо седи комесар за вратом, ма да нема никаквих запрека, да се избори и тамо обаве. Има још доста места где се општински избори могу спровести, али то није учињено. Има општина у којима општинско веће ужива потпуно поверење народа, али га међутим влада самовласно суспендује и поставља комесара. Ради тога долази се до сукоба. Таквих примера има и било их је у Маглају, Сарајеву и у многим другим местима. Ја знам за једну наредбу владе, у којој се каже, да онда где народ има поверења, да се ту општинска управа свргне и наравно те наредбе уродиле су рђавим последицама, јер онде где народ има поверење у своју општинску управу, њу котарски предстојник свргава и одређује комесара, а тамо где је народ против општинског већа, тамо оно остаје.

Министар Унутрашњих Дела Светозар Прибићевић: Приговор овај за Босну и Херцеговину

ја немогу примити, јер сам се ја као Министар Унутрашњих Дела бринуо за ту ствар, израдио сам уредбу о изборном реду за Босну и Херцеговину. Пре доношења те уредбе господин Раја Филиповић, који је био начелник Министарства Унутрашњих Дела, држао је у Сарајеву конференције са стручним лицима и на основу закључака донетих на тим конференцијама ја сам израдио уредбу о изборном реду. Међутим што та уредба није дошла на дневни ред, ја не могу за то одговарати. (**Лаза Марковић:** Како не можете, кад сте ви одавно Министар?). Ја сам Министар тек три месеца. (**Лаза Марковић:** Ви сте Министар од 1. јануара.) Од куд сам ја Министар Унутрашњих Дела од 1. јануара? (**Лаза Марковић:** Пардон, нисте.) Та уредба готова је, сад је само питање какав може бити модус процедуре. Питање је сад у томе, да ли се може та уредба спровести Законодавном Одбору скраћеним путем или мора да иде гред Скупштину? То је питање о коме можемо да се споразумемо овде у Законодавном Одбору. Ако се одлучимо, да та уредба може да изиђе пред Законодавни Одбор, ствар је онда лако уредити. За Далмацију изнети су разлози зашто се то тамо није могло урадити. Тамо је лако спровести изборе. Тамо треба узети далматински изборни ред и извршити само извесне модификације. Треба увести опште право гласа. Што се тиче Далмације, то неће бити никаквих тешкоћа. Што се тиче Сарајева, у Сарајеву је градски статут. Изборни ред није био извршен зато, што се није хтело да се учини изузетак само за Сарајево. Треба цела Босна да има општинске управе, а не само Сарајево.

Сад што се тиче Војводине, има такође и из Војводине гласова, захтева и жеља, да се и тамо уведе општинска самоуправа. Тамо имате све наменоване одборе и наменоване Председнике општинских одбора. Ако се ради, дакле, о томе да цела земља добије општинску самоуправу, да добије од народа легитимирани општинске представнике, онда треба то и у Војводини провести.

Што се тиче србијанских окружних избора, то је једно спорно питање. Треба најпре у Законодавном Одбору расправити питање: да ли окрузи по Уставу имају и даље самоуправе или не. Мислим, да је јасно речено у Уставу: да су окрузи само административна тела, а самоуправна тела су: области, срезови и општине. Према томе, сад је питање: да ли за округе треба да се проведу окружни избори, јер ако су окрузи административна тела, онда ће нова самоуправна тела, која би се сада изабрала, имати само функције окружне самоуправе, то јест радиће док се не заврши процес ликвидације окружне самоуправе, од које ће се један део пренети на области, а други на срезове. То је, дакле, питање, које треба да се расправи.

Павле Анђелић: А ко ће прихватити обласну самоуправу, него ти људи, који ће се изабрати?

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић:** То ће прихватити они људи, који по закону буду изабрани за обласне представнике.

Павле Анђелић: Онда мора бити прекида.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић:** Ствар се може тако схватити, да у округима траје и даље самоуправа, док се не изврши разграничење, док се не поставе нове области и

док се не уведе обласна самоуправа, јер ће један део самоуправних агената, које су припадале округу, припасти областима, а други део срезовима.

Фехим Курбеговић: Ми имамо на расположењу само још седам недеља за претрес свих нерешених уредаба. Ако ми будемо овако радни као до сада, и ако нам Влада буде трпала законске основе, око којих ћемо ми изгубити доста времена, ја сам уверен да ћемо ми бити затечени 28. децембра у онаквом стању, у каквом је била Влада уочи изгласавања Устава тако, да ћемо морати блинд примати или одбацити те уредбе, ако се не нађе неки начин за систематски наш рад у томе погледу.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић:** Према Уставу, оне уредбе, о којима Законодавни Одбор у остављеном року не донесе никакву одлуку, важе и даље и могу се изменити само законодавним путем. Не могу се дакле оне укинути без расправе.

Фехим Курбеговић: Можемо ми онако бјутуре направити расправу.

Председник **Миша Трифуновић:** Да завршимо рад, господо. Ја закључујем ову седницу. За идући дневни ред, ја предлажем ово што је дошло. Као прву тачку дневног реда наредне седнице предлажем претрес извештаја I. Одсека. То је хитна ствар из Министарства Трговине. За другу тачку дневног реда предлажем: претрес извештаја V. Одсека о уредбама Министарства Пољопривреде. (Глас: А зар не можемо сада то радити?)

Извештај треба да се штампа и разда господи посланицима и тек онда да се узме у претрес. Ја због тога не могу ни сутра да закажем седницу, док се све не одштампа. Сутра имамо седницу народне скупштине и морам да водим рачуна о две ствари, да се споразумем са Председником Владе и са Председником Скупштине. Стога вас молим, да то примите, да не могу да фиксирам седницу због тога двога. Сада ће бити и четврте седнице Министарскога Савета, а почињу бивати и Народне Скупштине.

Извештаје ћу слати у клубове и молим господу, да се интересују у клубовима, јер ће тамо бити јављено и написано када ће бити седница Законодавнога Одбора.

Нарочито наглашујем ово: Молим господу известитоце свих одсека, да долазе у пленум Законодавног Одбора са свим потребним материјалом да можемо дискутовати, иначе видите ми се спотичемо.

Реч има Министар господин др. Спахо.

Министар Трговине др. **Мехмед Спахо:** Ја бих молио, да се као прва тачка расправи трговачки уговор с Аустријом. Овај је уговор истекао и ја немам законске могућности, да га продужим. На царинарницама је велики наред, јер се царини по максималној тарифи. Стога бих молио, да то буде сутра до 9 сати расправљено, јер је скупштинска седница тек у 10.

Председник **Миша Трифуновић:** Ја апсолутно не могу до сутра да спремам штампање извештаја, а немам ни физичке могућности за то, јер је овај извештај касно дошао. (Министар Трговине др. **Мехмед Спахо:** Ја бих хтео сутра само то да се сврши.) Добро, добро, ако пристајете сутра